

מערכת בתי המשפט
דוברות והסברה

18 בספטמבר 2025
כ"ה באלול תשפ"ה
4700-1039-2025-006133

תקציר פסק-דין – בג"ץ 22/8647

האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' משרד הרווחה והביטחון החברתי ואח'

כפני הרכב השופטים: השופט יוסף אלרון, השופט אלכס שטיין, השופטת גילה כנפי-שטייניץ

1. פסק הדין עניינו עתירתה של האגודה לזכויות האזרח נגד משרד הרווחה ומרכז השלטון המקומי.
2. במוקד העתירה, ניצבה ועדה המכונה "ועדה לתכנון, טיפול והערכה", אשר מתכנסת, בין היתר, כאשר ניסיונות ההתערבות הראשוניים של גורמי הרווחה בעניינם של ילדים במצבי סיכון אינם צולחים. מטרת הוועדה היא גיבוש תוכנית טיפולית לילד ולמשפחה. תוכנית זו כוללת לעתים שימוש באמצעים מרחיקי לכת דוגמת השמה חוץ-ביתית של הילד, והיא הופכת לשימה בהסכמת ההורים והקטין, או, בהיעדר הסכמה, לאחר אימוץ התוכנית על ידי בית המשפט.
3. בהתאם למצב שחל בעת הגשת העתירה, ההנחיות המסדירות את פעילות הוועדה מנעו מההורים ייצוג על ידי עורך דין בגדרי הדיונים המתנהלים במסגרתה. מפאת חשיבות הסוגיה ניתן על ידינו צו על-תנאי, שלפיו נדרשנו להכריע אם שלילת זכות הייצוג עומדת באמות המידה שהדין דורש. לכך השבתי, יחד עם חבריי למותב השופט אלכס שטיין והשופטת גילה כנפי-שטייניץ – בשלילה מוחלטת.
4. העתירה פתחה עבורנו צוהר לעולמן של משפחות אשר גורלן לא שפר עליהן. משפחות שנדרשו באחת להתדיינות באשר לעתיד ילדיהן. הדיון בעתירה, חשף את מצבן הקשה של אותן משפחות שילדיהן מצויים במצבי סיכון, ועתה נדרשים גורמי הרווחה להכריע, הכרעה קשה מנשוא, אם יוצאו מחיק משפחתם.
5. בחוות הדעת העיקרית שנכתבה על ידי ציינתי כי שלילת זכות ההורים לייצוג נעשית בחוסר סמכות, פשוטו כמשמעו. הוראות התקנון לעבודה סוציאלית, בהיותן הנחיות מינהליות, אינן מקיימות את דרישת ההסמכה, שהיא מהדרישות היסודיות בשיטת המשפט הישראלית. הדברים מקבלים משנה תוקף בראי החשיבות

מערכת בתי המשפט דוברות והסברה

האדירה שיש למתן ייצוג משפטי להורים שעניין ילדיהם נדון בוועדות – הורים שפעמים רבות נמנים על השכבות החלשות ביותר בחברה הישראלית.

התמונה העובדתית שנשקפה לעינינו מבעד לטענות הצדדים, אותה פרסתי בפסק הדין בהרחבה, גובתה בתשתית ראייתית מוצקה. ציינתי כי מדובר בתמונה מדאיגה למדי, המעלה חשש כבד לעוולות שנגרמים להורים כעניין שבשגרה – כך שהמצב הנוכחי שנהג ערב העתירה אינו יכול להיוותר על כנו.

6. לא אאריך בתיאור הניתוח המשפטי הנרחב שמפורט בפסק הדין. אציין בתמצית כי פסק הדין עמד על חשיבותו ומרכזיותו של עיקרון חוקיות המינהל; על יסודותיה של הזכות להליך הוגן ושל זכות הייצוג הנגזרת ממנה, אשר מעוגנת גם בסעיף 22 לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961; על משמעותה של מתן הסכמה מדעת; וכן על החשיבות שבהפעלת סמכות מינהלית רק לאחר שגובשה תשתית עובדתית מספקת. בחינה נרחבת של היבטים אלו ואחרים, הולכה למסקנה חד-משמעית כי דין העתירה להתקבל.

7. כפי שציינתי בפסק הדין:

"העתירה שלפנינו חשפה את מצבן של משפחות המצויות בנקודה הרגישה ביותר בחייהן. פעמים רבות, ועדות תכנון, טיפול והערכה מכריעות בפועל כיצד ייראה מהלך החיים של הקטין ושל המשפחה בכללותה – אם הקטין יוותר בחיק משפחתו, אם יוצא מחוץ לביתו למשפחת אומנה, ועוד כהנה וכהנה אפשרויות התערבות חודרניות יותר או פחות. מובן כי ההשלכות הן לא פחות מדרמטיות. הן נוגעות בנימיהם האינטימיים והאישיים של הקטין ושל המשפחה, באוטונומיה הבסיסית ביותר שלהם. ראוי שהחלטות כאלה תינתנה רק לאחר שטענות ההורים

תשמענה מ-א' ועד ת' על ידי מי שבידו היכולת להשמיען באופן מיטבי; לא רק שכך ראוי, כך הדין מחייב".

8. פסק דין זה חתם עבורי עשייה שיפוטית ארוכת שנים. כאשר ניצב אנכי כעת בסיום הישורת האחרונה של דרך ארוכה זו, אני יכול להעיד כי הסוגיות החברתיות שעוררה העתירה, נמנות על אלה שנגעו בליבי יותר מכול. השפעת המשפט על החברה, ורתימתו לשם הגנה על האוכלוסיות המוחלשות ביותר בה, היו עבורי מצפן שיפוטי כל אימת שישבתי בדין. פסקי דין דוגמת פסק דיננו בעתירה זו, מגשימים את

מערכת בתי המשפט דוברות והסברה

התפקיד המרכזי שנועד לבג"ץ בחקיקת היסוד של מדינת ישראל – מתן סעד למען הצדק, ובעיקר למען הגנה על זכויות הפרט .

9. לבסוף, אקריא מסיומת פסק הדין:

"העשייה השיפוטית מזמנת לו לשופט מפגש עם מציאות בה מעבר לדפי כתבי הטענות, נשמעת לה זעקת עשוק; לעיתים זו זעקה של ממש, שאינה מטאפורה, זעקה שכל-כולה תקווה שלא תפגוש חלילה אוזן ערלה.
תקווה זו נשמעת מבעד לדפי העתירה שלפנינו לאורכה ולרחבה; ולכך אשיב – יש קול, יש עונה ויש קשב".

*** הנוסח המחייב הוא של פסק הדין המלא ***